

Aleksandra Matyukhina

Albert Schweitzer o życiu jako najwyższej wartości bytu

Albert Schweitzer about life as the highest value of being

Instytut Humanistyczny Narodowego Uniwersytetu Lotniczego,
Kijów, Ukraina

Artykuł poświęcony jest problemowi hierarchii wartości w filozofii A. Schweitzera. Normą życia człowieka, jak podkreślał A. Schweitzer jest współczucie, okazywane wszystkim żywym istotom. Prawdziwie humanistyczny system wartości opiera się wyłącznie na zasadzie traktowania wszystkich istot żywych zgodnie z „etyką czci dla życia”¹.

O tym, iż życie ludzkie jest wartością najwyższą wśród wszystkich innych wartości filozofowie pisali od najdawniejszych czasów. Prawa człowieka do życia i posiadania własnych poglądów bronili epikurejczycy oraz stoicy. Wartość człowieka, wartość jego życia, prawo do samorealizacji stały się myślą przewodnią filozofii humanizmu okresu Odrodzenia. Lorenzo Valla w swoich pracach, a szczególnie w traktacie „O rozkoszy i prawdziwym dobru”: „...twierdzi, iż pragnienie pełnowartościowego korzystania z uroków życia

ziemskiego, odsłaniającego wszystkie tajniki ludzkiej natury jest głównym kryterium moralnym. Jako humanista pochwała ziemskie uciechy, rehabilituje cielesność (natura jest dla niego ucieleśnieniem dobrego początku, nośnikiem mądrości bożej) i nie upatruje w niej sprzeczności z religią chrześcijańską. W miłości do wszystkiego, co naturalne, stworzone przez naturę zawiera się również miłość do Boga – najwyższego stwórcy wszystkich dóbr ziemskich” (1, 138).

Poszanowanie życia ludzkiego jest kamieniem węgielnym etyki I. Kanta. „Wyjaśniając istotę imperatywu kategorycznego, Kant twierdzi: za prawdziwie moralne można uznać tylko takie zachowanie, w którym człowiek i ludzkość traktowani są jako wartość absolutna” (5,460). Badacze twórczości A. Schweitzera, a szczególnie H. Gaertner, podkreślają, iż na poglądy A. Schweitzera istotny wpływ wywarła filozofia I. Kanta oraz teologia niemiecka.

¹ Znacząca część artykułu została opublikowana w czasopiśmie: Матюхіна О.А. Життя як найвища цінність буття – провідна ідея філософії Альберта Швейцера // Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія.: Зб. наук. пр. - №2(18) - К.: НАУ, 2013- С.46-50.

Nurdy antropologiczne w filozofii XX w., a przede wszystkim antropologia filozoficzna, personalizm, egzystencjalizm, udowadniają i bronią wartości indywidualnego ludzkiego istnienia. Humanizm jest charakterystyczny również dla współczesnej filozofii religijnej – dość wspomnieć prace J. Maritaina, K. Wojtyły, D. Bonhoeffer'a, O. Mienia i innych. M. Łoski w pracy „Wartość i byt” stawia życie ludzkie na szczycie hierarchii wartości. Podkreśla on związek kategorii wartości z życiem. „...wartość to byt w jego samoodczuwalnym lub odczuwanym przez innych znaczeniu, którego celem jest osiągnięcie absolutnej pełni życia lub rezygnacja z niej” [3, 16]. Wartość życia określana jest jako wartość zbliżona do absolutnej. I chodzi tu nie tylko o życie człowieka jako człowieka, ale o życie jednostki. „Tylko jednostka może być aktualnie wszechogarniającą absolutną wartością samą w sobie, tylko jednostka może osiągnąć absolutną pełnię życia” [3, 47].

Całość kultury jest określana przez filozofów i kulturologów przede wszystkim jako system wartości materialnych i duchowych, a także jako proces ich tworzenia i przyswajania. Ludzkość na przestrzeni wieków stworzyła ogromną ilość wartości duchowych, ustaliła też ich hierarchię: ogólnoludzką, narodową etc. Niewątpliwie w systemie wartości najbardziej cenione są normy zbiorowe, społeczne. Powszechnie uważa się, iż człowiek w swoim rozwoju i samorealizacji powinien kierować się wyłącznie wartościami ogólnymi i bezwzględnie przedkładać je nad własne życie. To, co nas łączy, a więc naród, państwo, kościół i głoszone przez nie idee w kwestii społecznej są znacznie ważniejsze, wyżej cenione, niż jednostka. Takie przekonanie od zawsze przeważało w świadomości społecznej i nie zmieniło się aż do dziś, jakkolwiek w XX w. bardzo

wyraźnie dają się zauważyć negatywne strony stawiania dobra ogółu nad życiem ludzkim.

Kultura europejska opiera się na najwyższych wartościach humanistycznych, których żarliwie broni. Tym niemniej, to właśnie ludzie wychowani w kulturze europejskiej doprowadzili do wybuchu dwóch najbardziej krwawych wojen w dziejach ludzkości. Spójrzmy prawdzie w oczy. Osoby odpowiedzialne za I i II Wojnę Światową wychowały się w kulturze europejskiej. Uczęszczały do szkół, zdobywały wykształcenie na uczelniach wyższych. W mniejszym lub większym stopniu akceptowały europejskie wartości duchowe. Mimo to w ich umysłach zrodziła się krwawa, rasi-stowska ideologia nazizmu, której efektem są obozy koncentracyjne, Holocaust. Nie po raz pierwszy zadajemy sobie pytanie, dlaczego? Dlaczego przedstawiciele narodów z wielowiekową tradycją, należących do rozwiniętych cywilizacji dokonują takich rzeczy, które powodują, iż słowo „człowiek” napawa nas lękiem? Dlaczego w kulturach, które wzniosły się na wyżyny humanizmu rodzą się takie potwory?

Być może dlatego, że wciąż nie doceniają człowieka jako jednostki oraz wartości życia ludzkiego. Chociaż składają takie deklaracje! Wystarczy jednak przyjrzeć się najwybitniejszym utworom literackim, począwszy od „Iliady” Homera, a zobaczymy w nich bohaterów, którzy poświęcają swoje życie dla idei, państwa, narodu itd., a więc w imię wartości, które z punktu widzenia społeczeństwa są niewątpliwie ważniejsze od wartości życia ludzkiego. Społeczeństwo zaś traktuje takie zachowanie nie tylko jako normę i wzór do naśladowania, ale wręcz żąda takich ofiar od jednostki. Również obecnie. Jeszcze niedawno wielu ludzi straciło życie na wojnach w Wietnamie, Afganistanie, Iraku, Czeczenii. Być może wkrótce wybuchną nowe konflikty,

w których będą ginać ludzie. I jest to traktowane jako norma. Normą jest, że politycy mają prawo decydować o życiu innych ludzi. Wysyłają ich na śmierć w imię własnych interesów, pod pozorem walki o dobro państwa, cywilizacji, w imię demokracji, a nawet – jak twierdzą – w imię „obrony praw człowieka”. Tak więc wszystkie te wartości a priori stawiają ponad wartość życia ludzkiego. Z góry wiadomo, że ich cele mogą zostać osiągnięte wyłącznie za cenę poświęcenia wielu ludzkich istnień. XXI wiek nie przyniósł zmiany na lepsze. Pogłębia się dehumanizacja społeczeństwa poprzez jego „ekonomocentryzm”. „Społeczeństwo ekonomocentryczne, człowiek ekonomiczny to nie metafory, lecz pojęcia teoretyczne najtrafniej definiujące współczesne formy życia”. Duchowość, moralność, humanizm, zeszyły na dalszy plan, a słowa które je określają przypominają puste okładki” [7, 83].

Ten dość przygnębiający obraz świata może spowodować utratę wiary w sens kultury. Są jednak myśliciele, którzy przywracają nadzieję i odbudowują naruszoną hierarchię wartości. Albert Schweitzer (1875-1965) – wybitny humanista XX w., lekarz, badacz medycyny tropikalnej, filozof, teolog, muzyk, muzykolog, misjonarz, pisarz, publicysta, działacz społeczny. W 1952 r. został laureatem pokojowej nagrody Nobla za swoją filozofię „etyki czci dla życia”, w której za pierwszą i najważniejszą wartość uznaje życie ludzkie. Własnymi dokonaniem w życiu potwierdził wierność swoim poglądom. A, co najważniejsze, udowodnił, że człowiek, idąc tą drogą, może zrealizować i maksymalnie rozwinąć ukryte w nim zdolności i talenty. Nic dziwnego, że właśnie lekarz jest twórcą najbardziej humanistycznej koncepcji w historii filozofii – „etyki czci dla życia”. Dzięki swej treści medycyna sprzyja skupieniu uwagi na niepowtarzalności jed-

nostki, wartości jej życia. Nowatorstwo filozofii A. Schweitzera polega na negacji antropocentryzmu jako wyznacznika wartości życia. A. Schweitzer słusznie zauważył, iż uznawanie za wartość wyłącznie życia ludzkiego jest nonsensowne. Odrzucenie czy zaprzeczenie wartości jakiegokolwiek życia umniejsza również wartość życia ludzkiego. Jeżeli wprowadzimy hierarchię w pojęciu wartości życia i jedno życie będziemy cenić bardziej niż inne, jednym przyznamy większe prawo do życia niż innym, to doprowadzi to do obniżenia wartości życia człowieka. Od razu bowiem zaczyna działać logika wspólnot jako systemów – elementy własnego systemu zawsze będą cenniejsze niż elementy systemu obcego. W świadomości społecznej znajduje to swój wyraz w przekonaniu, iż życie „swoich”, a więc członka własnej wspólnoty (państwa, narodu, rodziny, towarzystwa itd.) jest cenniejsze od życia innych. Do tego dochodzi jeszcze logika społeczeństwa: wartość człowieka określana jest na podstawie jego przydatności w funkcjonowaniu konkretnego społeczeństwa, jego interesów. Takie rozumowanie prowadzi do braku poszanowania dla życia ludzkiego, sprawia, że przestajemy je cenić.

A. Schweitzer sformułował najważniejszą ideę swojej filozofii w 1915 r., a rozwinął ją i uzasadnił w 1923 r. w pracy pt. „Kultura i etyka”. „Prawdziwa filozofia powinna opierać się na bezpośrednim i powszechnym fakcie świadomości. Ten fakt głosi: „Jestem życiem, które pragnie żyć pośród życia, które pragnie żyć” [9,212].

Poszanowanie życia jest zakorzenione w samoodczuwaniu i samoświadomości człowieka. „Istotą woli życia jest chęć przejścia przez życie. Steruje nią wewnętrzna siła, która zmusza do realizowania swojego celu w jak najlepszy sposób. Tam, gdzie tylko jest

to możliwe dąży do doskonałości, czego przykładem są pięknie kwitnące drzewa, wspaniałe kształty meduzy, żdźbła trawy, kryształ. Siła dążąca do ideału widoczna jest w każdym stworzeniu. My, istoty wolne, myślące, zdolne do działania w sposób zaplanowany mamy tak mocno rozwinięte dążenie do doskonałości, iż odczuwamy niepoahamowaną chęć osiągnięcia najwyższych wartości duchowych i materialnych zarówno w nas samych, jak i w całym podlegającym nam bycie.

Nie wiemy, w jaki sposób to dążenie zrodziło się w nas. Ale zostało nam ono dane wraz z życiem. Musimy za nim podążać, jeżeli chcemy pozostać wierni ukrytej, drzemającej w nas woli życia” [9, 194]. A. Schweitzer twierdzi, iż pojęcie życia jako najwyższej wartości znajduje się w świadomości człowieka, w jego podmiotowości. Człowiek wie, że sam jest życiem, które chce żyć. Wie również, iż inne istnienia także zostały obdarzone wolą życia. Poprzez odkrywanie sensu życia i szacunek do innych istnień człowiek potwierdza swoją chęć życia.

Człowiek to istota mądra, posiadająca rozum i duszę, zdolna do świadomego życia w szacunku do siebie i innych. Normą życia człowieka, jak podkreślał A. Schweitzer jest współczucie, okazywane wszystkim żywym istotom. Prawdziwie humanistyczny system wartości opiera się wyłącznie na zasadzie traktowania wszystkich istot żywych zgodnie z „etyką czci dla życia”. «Cześć dla życia» nie jest wyłącznie koncepcją teoretyczną, lecz uświadomieniem i wyrażeniem podstawowego faktu świadomości człowieka. Filozofia nie tworzy podstawowej normy życia człowieka, lecz ujawnia ją, pomaga człowiekowi zrozumieć i kierować się nią w jego działalności.

„Najwyższą wiedzą jest świadomość tego, że powinienem zaufać własnej woli życia.

Dlatego chęć przejścia przez życie w sposób właściwy, wzniosły i szlachetny jest naturalna” [9, 205]. Własna wola życia oraz istnienie świata jako wszechobecna wola życia objawia się człowiekowi poprzez samoświadomość i teoretyczne poznanie świata. Jest więc faktem ontologicznym i gnoseologicznym. A aspekcie aksjologicznym uświadamiana jest jako najwyższa prawda, podstawa hierarchii wartości. „Człowiek z natury jest poszukiwaczem prawdy. Celem tych poszukiwań jest poznanie wyłącznie częściowych prawd, które dotyczą działań empirycznych bądź faktów naukowych; człowiek pragnie wybierać dobro prawdziwe nie tylko w konkretnych decyzjach. Jego poszukiwania skierowane są na odkrycie głębszej prawdy, która może ukazać mu sens życia, a to może nastąpić wyłącznie w absolicie” [2,50].

Dopiero, kiedy człowiek będzie tego świadomy etyka, moralność, kultura nabiorą prawdziwie humanistycznego znaczenia – podkreślał A. Schweitzer. „Wartość życia określana jest jako wartość absolutna. Absolutną wartością pozytywną jest wartość sama w sobie bezwzględnie uzasadniona, czyli taka, która ma charakter dobra z każdego punktu widzenia, w każdej relacji i dla każdego podmiotu” [3,18]. Absolutność wartości życia podkreślana jest również ogólnym wymaganiem czci dla życia.

A. Schweitzer zwraca uwagę na absolutność zasady „czci dla życia” i priorytet wartości życia nad innymi wartościami. W pracy „Kultura i etyka” A. Schweitzer wyraźnie i jednoznacznie buduje prawdziwie humanistyczny system wartości. Zdecydowanie stawia on wartość życia, a szczególnie życia człowieka nad dobro państwa, narodu, religii. Tym samym pozbywa się ograniczeń, które zostały nałożone na humanizm jeszcze w czasach Odrodzenia. Chodzi tutaj o uznanie priorytetu interesów

socjalnych nad osobistymi, społeczeństwa nad jednostką w imię wyższych wartości: demokracji, wolności itd. Człowiek zostaje zmuszony do poświęcenia wszystkiego, nawet życia w imię interesów społeczeństwa i jego rozwoju.

Zawsze, kiedy w historii ludzkości jakiegokolwiek wartości społeczne: narodu, kultury, religii, demokracji stawiano na szczytach hierarchii wartości, wyżej niż ludzkie życie, w konsekwencji prowadziło to do krwawych wojen i represji. Przeróżającym przykładem całkowitego lekceważenia życia ludzkiego były wojny światowe, kiedy to całym narodom odbierano prawo do życia. Dlatego też myśliciel pisał: „Ponieważ dysponujemy skalą absolutną tego, co etyczne, nie możemy wciąż uznawać za wartości etyczne zasad docelowości oraz wulgarnego moralizmu okoliczności sprzyjających. Bezsprzecznie i bezwarunkowo nie możemy uznać za etyczne bezmyślnych ideałów władzy, narodu, upodobań politycznych, które proponowane są nam przez pożałuj się Boże polityków i podniecane są przez otumaniającą propagandę. Wszystkie zasady, przekonania i ideały, które zrodzą się w społeczeństwie powinniśmy niezwykle starannie odmierzać miarą absolutnej etyki czci dla życia” [9,226].

A. Schweitzera charakteryzowała spójność myśli i dzieła. Nie tylko stworzył i uzasadnił koncepcję „czci dla życia”, ale i żył zgodnie z jej zasadami. Filozofia i działalność A. Schweitzera stanowią nierozłączną całość, jedność słowa i dzieła praktyki i teorii. W pełni charakteryzują go słowa E. Fromma: „Pod pojęciem bytu rozumiem taki sposób egzystencji, w którym człowiek nic nie ma, a jednocześnie dąży do posiadania czegoś, jest szczęśliwy, produktywnie wykorzystuje i realizuje swoje możliwości, czuje jedność ze światem” [8,28]. Filozofia A. Schweitzera,

a szczególnie jego koncepcja „czci dla życia” jest w wysokim stopniu zasadna. Podstawę filozofii A. Schweitzera stanowi wiedza encyklopedyczna, głęboka wiara, bogate doświadczenie życiowe, można by rzec renesansowa wszechstronność, miłość do bliźniego – nie deklarowana, a wyrażona w konkretnych czynach.

Postawa życiowa A. Schweitzera uwarunkowała uświadomienie sobie przez niego więzi z ludzkością, rozwinęła w nim chrześcijańskie postrzeganie każdego człowieka jako bliźniego, który, bez względu na rasę, stan, wykształcenie, majątek, ma takie same prawa jak on. Prawo do tego, aby żyć pełnią życia, do samorealizacji, rozwoju swoich zdolności i talentów. A przede wszystkim do życia jako takiego. Kontrast własnego dobrobytu i cierpień milionów budził w nim wyrzuty sumienia. Przy czym zaznaczyć należy, iż jego majątek nie był dziedziczny, a zdobyty własną wyjątkową pracą. Decyzja, którą podjął A. Schweitzer, aby zostać lekarzem w Afryce, organizować szpital i bezpłatnie leczyć Afrykańczyków była samodzielną i wolną. Nie była wymuszona przez społeczeństwo. Była to wolna decyzja światłego, wielkodusznego człowieka, postawienie sobie celu w życiu. A. Schweitzer ukończył medycynę i został lekarzem w Afryce, spełniał się jako lekarz i filozof. To właśnie w Afryce ostatecznie wykrystalizowała się jego filozofia „etyki czci dla życia”.

Poglądy filozoficzne A. Schweitzera wynikają z jego różnorodnych zainteresowań i sfer działalności. „W swoich myślach i czynach harmonijnie łączył on religię, teologię, działalność duszpasterską, filantropię, medycynę, muzykę, muzykologię, instrumentologię, a także socjologię, politykę i ekologię, wykorzystując przy tym swoje talenty oratorskie i pisarskie” [11,25]. A. Schweitzer był nie tylko

doskonale wykształconą osobą, ale również badaczem, myślicielem, który rozwijał i wzbogacał kulturę.

Aktywnie walczył o pokój, wszelkimi siłami i swoim autorytetem przeciwdziałał i potępiał wojnę atomową. W dzień zrzucenia bomby na Hiroszimę powiedział do swojej pracownicy Matyldy Kottman: „Jeżeli jedną bombą zabija się sto tysięcy ludzi, moim obowiązkiem jest pokazać światu jak bardzo cenne jest pojedyncze życie ludzkie” [cyt. no: 6,12]. Wystąpienia A. Schweitzera w obronie pokoju od razu stały się znane całemu światu. Sprzeciwiał się on wojnie wychodząc z założeń humanizmu. W książce „Listy z Lambaréné” w związku z wybuchem II Wojny Światowej w Europie przytacza on słowa chińskiego mędrca Lao-cy: „Wojna nie jest dobrym sposobem, to nie jest sposób dla szlachetnych dusz. Tylko wtedy, gdy nie pozostaje nic innego chwytają oni za miecz... Ład i pokój są dla nich dobrem najwyższym...”

Na świecie zwycięstwa mąż stanu powinien zająć miejsce, jak przystało na pogrzeb. Pozbawienie życia wielu ludzi należy oplakiwać słowami współczucia. Dlatego ten, kto na wojnie zwycięża powinien zachowywać się tak jak gdyby był uczestnikiem pogrzebu” [10,259].

Tak humanistyczne podejście do wojny i pokoju pomaga, jak powiedziałby Konfucjusz, przewartościować nazwy, to znaczy nauczyć się rozróżniać, co jest białe, co czarne oraz prawdziwy humanizm od jego przeciwieństwa.

W swojej filozofii A. Schweitzer kładł nacisk na taki model relacji międzyludzkich jak współpraca i wprowadzał go w życie. Ludzie powinni ze sobą współpracować w celu osiągnięcia celów indywidualnych i wspólnych. Stanowczo sprzeciwiał się panującemu

w stosunkach międzyludzkich paternalizmowi, kiedy to jeden model narodowo-kulturalny dominuje nad innym. „W ten sposób służymy społeczeństwu nie składając mu siebie w ofierze. Nie pozwalamy mu opiekować się nami w kwestiach etyki, podobnie jak skrzypek nie pobierałby lekcji muzyki u kontrabasisty. Ani na chwilę nie powinniśmy tracić wiary w ideały stworzone przez społeczeństwo oraz przekonania, które w nim panują. Wiemy, że społeczeństwo jest przepełnione bezmyślnością i zamierza oszukiwać nas w kwestiach humanizmu” [9,225]. Utwierdzenie wartości życia wymaga sprzeciwienia się naciskowi społeczeństwa; samodzielności duchowej, odpowiedzialności. Instytucje społeczne, a szczególnie państwo to systemy zainteresowane własnym rozwojem i istnieniem. Mamy do czynienia z zamianą wartości człowieka wartością systemu.

Etyka czci dla życia zaprzecza, aby państwo czy jakakolwiek inna wspólnota miała prawo decydować o ludzkim życiu. A. Schweitzer podkreśla samodzielność jednostki i jednocześnie jej odpowiedzialność.

Cała treść dzieła A. Schweitzera „Kultura i etyka” dowodzi, iż do zachowania cywilizacji niezbędna jest odpowiedzialność i samodzielność człowieka. „Zgodnie z ideałem materialnej i duchowej egzystencji człowieka, etyka czci dla życia wymaga od niego, aby maksymalnie rozwijając wszystkie swoje zdolności w warunkach jak największej wolności materialnej i duchowej walczył o to, by pozostać prawdziwym przed samym sobą, rozwijał w sobie współczucie oraz aktywnie oddziaływał na losy każdego otaczającego go życia. Człowiek powinien głęboko zastanowić się nad własnym życiem i ciągle być świadomym swojej odpowiedzialności, którą nakłada na niego życie” [9, 331].

Sam A. Schweitzer zademonstrował czym jest prawdziwa wolność, jak wiele w warunkach społeczeństwa demokratycznego może dokonać myślący, humanistyczny i aktywny człowiek. Model osobowości A. Schweitzera wywarł ogromny uwalniający wpływ na tych, którzy go rozumieją. „Zgodnie z odczuwaną przeze mnie odpowiedzialnością muszę zdecydować, co powinienem poświęcić ze swojego życia, swojego spokoju, a co powinienem zostawić sobie.

Do kwestii własności etyka czci dla życia podchodzi zdecydowanie indywidualistycznie w takim znaczeniu, że majątek nabyty lub odziedziczony może zostać przekazany na użytek społeczny nie przez obowiązujące prawa społeczne, a wyłącznie na podstawie osobistej decyzji jednostki” [9, 220].

Podjęcie samodzielnych decyzji odnośnie poświęceń, to coś, czego nie poznaliśmy i nie znamy do tej pory. Zarówno kraje totalitarne, jak i demokratyczne oraz społeczeństwo jako całość wciąż wymagają od człowieka poświęceń w imię państwa, narodu, idei demokratycznych, rodziny itd. Żądają tego wywierając presję moralną oraz używając środków prawnych i tym samym pozbawiają człowieka możliwości wolnego wyboru. Jeżeli w społeczeństwie obywatele będą szanowali własną wolność wyboru, samodzielność, to organom władz państwowych nie będzie już tak łatwo rozwiązywać problemów, wynikających z ich niekompetencji czy bezczynności kosztem czasu, mienia, a nawet życia obywateli. Gdy poświęcenie i altruizm są samodzielnym wyborem człowieka i opierają się na zasadzie czci dla życia, duchowości, indywidualizmie, samodzielności, to służą one rozwojowi jednostki i otoczenia. Jeżeli zaś oparte są na fanatyzmie, to niszczą wszystko, w tym również swojego krzewiciela.

Myśliciel podkreśla, że jednym ze źródeł głębokiego kryzysu kultury jest podporządkowanie człowieka interesom państwa, innym instytucjom społecznym, ideologiom. A. Schweitzer wyznacza kryteria oceny rzeczywistości z punktu widzenia prawdziwego humanizmu.

Jeżeli na szczycie hierarchii wartości postawimy życie ludzkie, bez poszanowania dla innych istot żywych, to jest to droga do kryzysu ekologicznego. Dlatego A. Schweitzer podkreśla i walczy o wartość życia jako takiego. Ten nakaz obejmuje wszystko, dlatego wszelkie życia bezwarunkowo uważa się za wartość najwyższą, a to oznacza, że równie bezsprzecznie jest nią życie człowieka, każdego człowieka bez wyjątku. Dopiero wtedy, gdy na szczycie hierarchii znajdzie się „cześć dla życia” hierarchia wartości stanie się hierarchią humanistyczną, zdolną do bycia opoką rozwoju kultury i społeczeństwa.

W koncepcji „etyki czci dla życia” A. Schweitzer nadał filozoficzny sens swojemu życiu. Jego filozofia nie jest koncepcją teoretyczną, lecz wynikiem działalności życiowej – lekarskiej, naukowej, teologicznej, muzycznej. A. Schweitzer na własnym przykładzie udowodnił, że człowiek może żyć świadomie i godnie, traktując swoją działalność życiową jako wartość najwyższą. Stanowi to podstawę pełnego ujawnienia drzemiących w człowieku zdolności i talentów.

Koncepcja A. Schweitzera była i jest badana przez wielu naukowców, a w szczególności przez filozofów, bioetyków, historyków medycyny. Jeszcze za życia A. Schweitzera w 1964 roku H. Clark napisał rozprawę „Philosophy of Albert Schweitzer”. Etycznym aspektem myśli A. Schweitzera została poświęcona praca A.A. Gusiejnowa „Poszanowanie dla życia: Ewangelia według Schweitzera”. Różne

aspekty myśli filozoficznej A. Schweitzera, jego działalności przedstawione są również w pracach W. Petryckiego, B. Nosika, P. Freyer i innych. W 1999 r. w Warszawie pod kierunkiem prezydenta Światowej Akademii Medycyny im. Alberta Schweitzera K. Imielińskiego została opublikowana praca zespołowa „Albert Schweitzer. Myśliciel, humanista, lekarz”. Na szczególną uwagę zasługuje fundamentalne dzieło wybitnego polskiego medyka i historyka medycyny H. Gaertnera, wydane w 2007 r. w Krakowie: „Albert Schweitzer: życie, myśl i dzieło”. Autor ukazuje ogromny wkład A. Schweitzera zarówno w rozwój medycyny, jak i filozofii, opisuje jego aktywną działalność społeczną. Szczególnie podkreśla nierozzerwalną więź pomiędzy działalnością i filozofią głoszoną przez Schweitzera. Duża ilość publikacji, poświęconych filozofii A. Schweitzera oraz liczne konferencje międzynarodowe świadczą o tym, jak bardzo jest ona istotna i aktualna dla współczesnego świata.

Szczególne znaczenie filozofia A. Schweitzera, jego osobisty przykład ma dla Ukrainy. W swoim rozwoju Ukraina była i jest nastawiona na europejski model cywilizacyjny. Dla naszego kraju niezwykle istotny jest proces powrotu do cywilizowanej, demokratycznej rodziny narodów europejskich i dalszy rozwój jako integralnej części cywilizacji europejskiej. W tych dążeniach ważną rolę odgrywają oczywiście reformy polityczne i ekonomiczne. Ale nie mniej, o ile nie bardziej ważne są zmiany i rozwój na poziomie osobistym – przejście od poddanego władzy totalitarnej do samodzielnego, odpowiedzialnego obywatela państwa demokratycznego. Tak więc kwestia przyswojenia sobie i akceptacji prawdziwie humanistycznej hierarchii wartości, przykładów osobistych stanowić będzie o rozwoju i utrwaleniu

się demokracji na Ukrainie.

Odnowienie właściwej hierarchii wartości wymaga samodzielności, sprzeciwienia się niszczącym, destrukcyjnym siłom. Każda siła w społeczeństwie, skierowana przeciwko człowiekowi niszczy samo społeczeństwo jako wspólnotę ludzi. Uznanie życia za wartość najwyższą jest podstawą rozwoju społeczeństwa, która umożliwi optymalne rozwiązanie wielu globalnych problemów współczesności.

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest problemowi hierarchii wartości w filozofii A. Schweitzera. Normą życia człowieka, jak podkreślał A. Schweitzer jest współczucie, okazywane wszystkim żywym istotom. Prawdziwie humanistyczny system wartości opiera się wyłącznie na zasadzie traktowania wszystkich istot żywych zgodnie z „etyką czci dla życia”.

Słowa kluczowe: „etyka czci dla życia”, humanizm, kultura, odpowiedzialność, system wartości, wolność, życie

Summary

Article is devoted to the hierarchy of values of a problem in the philosophy of A. Schweitzer. Norm of human life, as emphasized A. Schweitzer is compassion manifested all living beings. Truly humanistic value system based on the principle of treating all living creatures according to the „ethics of reverence for life.

Александра Матюхина Альберт Швейцер о жизни как высшей ценности бытия.

В статье рассматривается иерархия ценностей в философии А. Швейцера. Норма жизни человека в мире, как

существа разумного, подчеркивал А. Швейцер – сочувствие ко всему живому. Если ко всему живому относиться с позиций «этики благоговения перед жизнью», то на этом принципе базируется истинно гуманистическая система ценностей.

Key words: „Ethics of reverence for life”, humanism, culture, responsibility, system of values, freedom, life

Dr filozofii profesor katedry filozofii
Narodowego Uniwersytetu Lotniczego
Matyukhina Aleksandra
p/b 65
Kijow-166
02166 Ukraine
e-mail: ryby_matyukhina@mail.ru

miejsce pracy
Narodowy Uniwersytet Lotniczy
Instytut Humanistyczny
Katedra Filozofii
Ul. Komarowa 1
Kijow, Ukraine

Bibliografia

1. Брагина Л.М. Итальянский гуманизм .- М.: «Высшая школа», 1977.- 254с.
2. Енцикліка Fides et ratio святішого отця Івана Павла II.- Київ-Львів: Свічадо, 2000.- 150 с
3. Лосский Н.О. Ценность и бытие. - [Электронный ресурс]- Электронна бібліотека Режим доступу до книги: <http://RoyalLib.ru/pdf>
4. Матюхіна О.А. Життя як найвища цінність буття – провідна ідея філософії Альберта Швейцера. \\ Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія.: Зб. наук. пр. - №2(18) - К.: НАУ, 2013- С.46-50
5. Мотрошилова Н.В. Рождение и развитие философских идей. - М.: Политиздат, 1991. – 464 с.
6. Петрицкий В.А. Свет в джунглях. - Ленинград : Наука, 1972. – 187 с.
7. Фоменко А.М. Виміри гуманізму – історико-філософський аналіз. \\ Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія.: Зб. наук. пр. - №1(13) - К.: вид. Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2011- С.80-84
8. Фромм Е. Иметь или быть? - М.: Узд. АСТ-ЛТД , 1990.- 664 с.
9. Швейцер А. Культура и этика.- [Электронный ресурс]- Электронна бібліотека. Режим доступу до книги: <http://RoyalLib.ru/pdf>
10. Швейцер А. Письма из Ламбарене. - Ленинград, Наука, 1979. – 387с.
11. Gaertner Henryk. Albert Schweitzer: życie, myśl i dzieło.- Kraków, wydawnictwo WAM, 2007- 191с.
12. Imieliński Kazimierz, Imieliński Christian, Imieliński Andrzej. Albert Schweitzer. Myśliciel, humanista, lekarz. Warszawa, Albert Schweitzer World Akademy of Medicine, 1999.- 159 с.